

1

Paulus, Augustinus en hun impact

Het overheersen was al iets dat in de steden van de wereld van Gilgamesj en daarna een rol speelde. Maar hier is verdwijnt de koppeling aan een willekeur van een godenwereld die met offers tevreden moet worden gehouden.

Drie belangrijke vormen concretiseren zich hier als richtlijn voor de mens;

1. Het onderwerpen in de relatie tot de natuur,
2. Het onderwerpen in de relatie man-vrouw,
3. Het onderwerpen van zichzelf aan de rede.

Alle drie kunnen alleen slagen als men zich onderwerpt aan God. (genade)

Maieutiek_2024_Isis

2

Welke andere relatie is er denkbaar ?

- Polytheïstische volkeren met hun animistische religies gaan, ook al zijn ze onderling erg verschillend, uit van een relatie met een levende natuur.
- De mens is daar geen hogere levensvorm, maar één van de levensvormen.
- In plaats van onderwerping is er sprake van samenwerking. De mensen kunnen alleen overleven als ze in relatie staan tot andere levensvormen (zoals mensen, dieren, planten, mineralen en weerssituaties) en en hun kunde.

Maieutiek_2024_Isis

3

Andere opties polytheïsme, natuurreligie

“Taoïsme (Zhuang Zi en Daodejing) “In plaats van voor het causale denken, dat de logica van de Griekse filosofie en wetenschap kenmerkt, kiest het taoïsme voor de correlatieve logica. Aan de basis van de correlatieve logica ligt een classificatiesysteem dat gebaseerd is op de observatie van de natuur en haar dynamische wetten, zoals die belichaamd worden in het universele transformatieproces, de eeuwige kringloop van de Tao (de weg)” (Zhuang Zi de volledige geschriften blz. 27)

Maar ook het Japanse Shinto met vele kami (geesten) en riten bijvoorbeeld ten opzichte van de voorouders, dat ook tijdens de opkomst van het Boeddhisme is blijven bestaan.

Hopi rituelen werden eind vorige eeuw populair. Waarna de Hopi zelf reageerden door te zeggen dat deze teksten, rituelen en profetieën nooit bedoeld waren voor openbaarheid omdat ze groep specifiek waren. (De stem van de grote geest (blz. 131)

Maieutiek_2024_Isis

4

Augustinus (354-430)

- Experimenteerde met verschillende religies en denkwijzen. Grote invloed van Plato en zijn nadruk op het verstand. (B. blz. 97)
- ‘Je lichaam is je vrouw’ en men moet zijn lust beheersen, het natuurlijke beheersen door tucht en regulering. Het huwelijk kanaliseert de lust die anders tot geweld en het kwaad leidt. (B 99/100)
- Vergilius en anderen keerden zich tegen de decadentie van de Romeinen.
- Het simpele christendom werd intellectueel aangekleed met verhalen uit de Perzische en Griekse erfenis en met de veroveringsdrift van de Romeinen werd het een wereldgodsdienst. (Zie Tom Holland *Heerschappij, Hoe het christendom het Westen vormde.*)

Maieutiek_2024_Isis

5

Waarom niet oude én nieuwe ritzen?

- Het westen had zelf allerlei vormen van natuurreligies die wel hun sporen hebben achtergelaten in het christendom, maar ze werden afgewezen. Niet alleen door de christelijke kerk, maar ook door de wetenschap die opkwam.
- Spinoza zag wel god én natuur, maar het winnende narratief was dat van Descartes. Zijn wiskundige, objectieve ‘trek alles in twijfel’ methode heeft tot op de dag van vandaag effect.
- Heine schrijft “alle mensen zijn of Joden of Hellenen, mensen met ascetische, beeldvijandige, aan spiritualiteit verslaafde aandriften, of mensen met een levenslustige en realistische natuur die trots zijn op hun ontwikkeling” (B 114)

Los van de antisemitische tendens is deze tweedeling tussen realiteitszin en romantisch kitsch een blijvende in de westerse denkwijze. Ook Blom zelf is er niet vrij van als hij schrijft over romantiek en spiritualiteit. (B 25)

Maieutiek_2024_Isis

6

Waarom is Europa het episch centrum van de natuuronderwerping?

- De geschiedenis van onderwerping begint in West-Azie en komt met het christendom naar Europa. Maar andere rijken zijn groter.
- China had de wereldzeeën kunnen veroveren, maar één keizer legde in 1433 de vloot aan banden. (134) Taoïsme en Confucianisme zijn geen veroverings narratieven. (139) Ook andere rijken legden het af tegen Europa.
- Achteraf kunnen we vaststellen waarom, maar het blijven herkomstverhalen. Immers datzelfde confucianistische land heeft ook de zijde route voortgebracht en probeert die nu weer in ere te herstellen, waarbij geweld en onderdrukking volop aanwezig zijn.

Maieutiek_2024_Isis

7

De oorlogen, kleine ijstijd en Lissabon

- De kleine ijstijd was een grote factor in de ineenstorting van het Chinese keizerrijk. (156)
- In Europa eerst processies, heksenjacht en dergelijk. Maar daarna kwamen er werkelijke ingrepen in de natuurlijke omstandigheden. Die ruimte gaven voor het idee dat de mens mocht of moest ingrijpen in de natuur. (B. 157/158)
- Europa floreert door 'de scheppende destructie van oorlog (B.158)
- Breekpunt ligt voor de westerse filosofie in 1755. De aardbeving van Lissabon is het moment waarop alle mensen zich gaan afvragen of God wel bedoeld heeft dat deze godvruchtige mensen de dood zouden vinden. → De Verlichting zet zich door. (198 ev)

Maieutiek_2024_Isis

8

Mechanica, magie en empirisme

- Bij Hadot wordt duidelijk dat het simpele schema van een tegenstelling tussen processie en techniek tekort doet aan de complexe verhouding van mens en natuur.
- Mechanica komt van *méchané* (list). Al in de school van Aristoteles komen teksten voor waarin over *techné* wordt geschreven als de manier waarop mensen de zaken kunnen beheersen waarin de natuur ons overwint.
- Het 'hoe' kan worden gevonden door de wiskunde, het 'waarover' door onderzoek naar de natuur. Een wijze (filosoof) kan daarbij zelf aanjager van de technische vooruitgang zijn. (125)
- Magie is de techniek van de omgang met de achterliggende doelloorzaken. De vraag is of demonen dit doen (Augustinus) en of mensen het ook kunnen en mogen.
- Aristoteles verbood om die reden het experiment. Pas bij Bacon wordt het experiment deel van de wetenschap die de natuur als instrument gebruikt. Dat overtreft de magie. (129)
- Bacon is overigens een monnik die de natuur wil onderwerpen met techniek als wapen tegen de antichrist. Ironisch genoeg ziet de moderniteit hem vooral start van het wetenschappelijke denken dat de religie en het bijgeloof achterlaat. Zijn Prometische invalshoek wordt dominant.

Maieutiek_2024_Isis